

10.9.2002

2157/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

TUNNISTUSTILAISUUDEN JÄRJESTELYT

1

KANTELU

Arvostelette 3.8.2001 A:n asiamiehenä eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassanne kantelukirjoituksessa Vaasan kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä esitutkinnassa. Pyydätte tutkimaan, onko A:ta koskeneessa esitutkinnassa toimitetussa tunnistamistilaisuudessa menetelty virkamiesaseman vastaisesti. Erityisesti kiinnitätte huomiota siihen, että tunnistamistilanteessa todistajalle näytettiin vain yhtä henkilöä ja että poliisi olisi tuolloin antanut todistajalle tietoja, jotka olisivat vaikuttaneet tunnistamiseen.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

A otettiin 22.10.2000 aamuyöllä kiinni epäiltynä varkaudesta. Todistaja B oli nähnyt rikoksen tapahtuvan ja hänen antamiensa tuntomerkkien perusteella hänen ystävänsä olivat ottaneet A:n kiinni noin kymmenen minuutin kuluttua melko läheltä rikoksen tapahtumapaikkaa. Paikalle oli kutsuttu poliisipartio, joka oli paikan päällä verrannut anastuksen kohteena olleeseen autoon jäänyttä kengänjälkeä A:n jalkineeseen ja todennut kokojen vastaavan ja jäljen olevan muutenkin samankaltainen. A:n kiinniottaneet B:n ystävät olivat tuolloin paikalla.

B:tä kuultiin esitutkinnassa todistajana 24.10.2000. Häntä on ensin kuultu tapahtumista ja sen jälkeen hänelle näytetty A:ta, jonka hän on ilmoittanut varmuudella tunnistavansa tekijäksi.

3.2

Kannanotto

Tunnistamisjärjestely

Arvostelette sitä, että tunnistamistilanteessa todistajalle näytettiin vain yhtä henkilöä.

Tunnistamisesta ei ole säännöksiä laissa tai alemmanasteisissa säännöksissäkään. Yleistä velvollisuutta ryhmätunnistukseen ei voidakaan asettaa.

Tunnistamistilaisuuden järjestelyissä on kuitenkin sovellettava sisäasiainministeriön lausunnosta ilmeneviä esitutkintalainsäädännön yleisiä periaatteita. Täten tunnistamisen järjestämisessä tulee

pitää mielessä erityisesti se, että on otettava huomioon sekä epäiltyä vastaan kuin hänen puolestaan puhuvat seikat ja että poliisilla ei saa olla syyllisestä sellaista ennakkokäsitystä, joka vaarantaa tutkinnan objektiivisuuden.

Tällöin on nähdäkseni erityisesti kiinnitettävä huomiota esitutkinnan vaiheeseen ja tunnistamisen merkitykseen jutun kokonaisnäytön kannalta. Kussakin yksittäistapauksessa on harkittava, mikä merkitys tunnistamisella on esitutkinnan päätarkoituksen eli rikoksen selvittämisen kannalta. Mitä enemmän muuta näyttöä on, sitä vähemmän merkitystä on tunnistamisella (ja sen järjestämistavalla sinällään). Vain yhtä henkilöä käyttäen tehty tunnistus ei ole näyttöarvoltaan ryhmätunnistuksen veroinen ja käsitykseni mukaan se voi ryhmätunnistusta useammin johtaa vääriin tunnistuksiin. Viime kädessä kuitenkin tuomioistuin ratkaisee, mikä merkitys tunnistamiselle ja siinä noudatetulle menettelytavalle on näyttönä annettava.

Lisäksi myös jutun laatu voi vaikuttaa harkinnassa: aivan vähäisen rikoksen ollessa kysymyksessä ei aina voitane edellyttää ryhmätunnistuksen järjestämistä.

Tässä tapauksessa voin yhtyä sisäasiainministeriön poliisiosaston näkemykseen siitä, että ryhmätunnistaminen ei ole ollut tarpeen. Vanhempi rikoskonstaapeli C ei siten mielestäni ole menetellyt lain tai velvollisuuksiensa vastaisesti, kun tunnistaminen toteutettiin ns. yksittäistodentana. Tästä erillinen asia on se, että tunnistamisen merkitys näyttönä ei sen toimittamistavasta johtuen ole tässä tapauksessa ollut erityisen vahva, mikä ilmenee hovioikeuden tuomiostakin.

Tietojen antaminen todistajalle

On selvää, että tunnistamisen järjestäjä ei saa vaikuttaa todistajaan puheillaan tai muutoinkaan käytöksellään. Paitsi että tällainen menettely vähentäisi tunnistamistilaisuuden näyttöarvoa, olisi tiettyyn lopputulokseen johdatteleva käytös poliisimieheltä vaadittavan objektiivisuuden ja tasapuolisuuden rikkomista.

Tässä tapauksessa vanhempi rikoskonstaapeli C on kiistänyt antaneensa todistaja B:lle mitään sellaisia tietoja, joita tällä ei jo olisi ollut ennen kuulusteluun saapumista. Pidän tätä ilmoitusta uskottavana. Todistaja oli jo kuulustelustaankin päätellen tietoinen siitä, että poliisi oli ottanut tekijäksi epäillyn henkilön kiinni tapahtumayönä. Kengänjäljen "sopivuudesta" olivat puolestaan saaneet tietää rikospaikalla poliisin mukana olleet B:n ystävät. C:n käsityksen mukaan B oli saanut tietää kengänjäljestä ystäviltaan.

Katson, että käytettävissäni olevan selvityksen perusteella ei ole aihetta epäillä C:n menetelleen kantelussa väitetyllä tavalla moitittavasti. Tämän vuoksi en katso olevan aihetta kuulla B:tä, jota ei ole saatu tavoitettua useista yrityksistä huolimatta.

Voin kuitenkin yhtyä sisäasiainministeriön poliisiosaston lausunnossa esitettyyn siitä, että todistajalla etukäteen tekijästä olleet tiedot olisi ollut aihetta kirjata - näin vaikka ne olisivatkin tulleet esiin vasta tunnistamisen yhteydessä eli varsinaisen kuulustelun jälkeen. Niillä olisi nähdäkseni ollut merkitystä tunnistamisen näyttöarvoa harkittaessa. Saatan tämän käsitykseni C:n tietoon.

Lainmuutosesitys

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys esitutkintalain ym. muuttamisesta (HE 52/2002). Siinä esitetään epäiltyjen oikeusturvan ja esitutkinnan luotettavuuden lisäämiseksi säännöksiä rikosentekijän tunnistamiseksi järjestettävästä ryhmätunnistuksesta. Ottamatta kantaa esityksen yksityiskohtiin totean, että asian sääntely lakitasolla on perusteltua.

3.3

Lopputulos

Kiinnitän vanhemman rikoskonstaapelin C:n huomiota edellä kohdassa 3.2. lausumaani todistajan kertomuksen arviointiin vaikuttavien seikkojen kirjaamisesta. Muihin toimenpiteisiin kirjoituksenne ei anna minulle aihetta. Sen liitteet palautetaan ohessa.